

Nr 35

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner angående förfarandet i kammarrätten, m. m.

Till bevillningsutskottet har hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 26 av herr *Ollén m. fl.* och II: 31 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om antagande av lagregler om ett förbättrat förfarande i kammarrätten vid handläggning av skattemål»;

2) motionen II: 400 av herr *Eliasson* i Stockholm, vari yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att utredning företages angående rätt för ledamöter av kammarrätten att med tjänsten förena bisyssla av i motionen angiven art»;

3) motionen I: 261 av herr *Svärd*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att då frågor rörande förordnande av polisman, åklagare och domare såsom ordförande i taxeringsnämnd uppkommer, sådant förordnande icke må förekomma annat än då särskilda skäl därtill är»; samt

4) de likalydande motionerna I: 22 av herr *Lindblom m. fl.* och II: 27 av herr *Nihlfors m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen beslutar sådan ändring av taxeringsförordningen att lokal skattemyndighet tillerkännes befogenhet att rätta uppenbara felaktigheter i av taxeringsnämnd åsatta taxeringar samt att vederbörande utskott upprättat förslag till erforderlig författningstext.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framförda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 26, I: 261, II: 27 och II: 400.

Av innehållet i de föreliggande motionerna må här återges följande.

I de likalydande motionerna I: 26 och II: 31 framhålles, att frågan om skatteförfarandets utformning fått ökad vikt. Då det gäller regler om skatteprocessen, anmäler sig såväl intresset att göra utredningsformerna så effektiva som möjligt som intresset av att på bästa sätt tillgodose den enskildes behov av rättssäkerhet. Från och med ingången av innevarande år har en ny taxeringsförordning trätt i kraft. Denna innebär, att de två synpunkter, som nyss angivits, blivit bättre tillgodosedda i de båda första instanserna — hos taxeringsnämnd och hos prövningsnämnd — än tidigare.

En begränsning av rätten till fullföljd av skattemål till regeringsrätten gör att mellaninstansen mellan prövningsnämnderna och regeringsrätten, d. v. s. kammarrätten, i många fall blir slutinstans i skattemål.

Anmärkningsvärt är, att medan såväl de båda första instanserna som slutinstansen i skattemål varit föremål för lagstiftarens intresse, kammarrätten såsom mellaninstans i stort sett lämnats obeaktad. Detta är ägnat att väcka så mycket mera förvåning som förfarandet hos kammarrätten enligt motionärernas mening i särdeles hög grad är otidsenligt. Över huvud saknas i allt väsentligt för skattemålen avpassade regler om hur dessa skall handläggas i denna instans. De bestämmelser i ämnet som finns är väsentligen att söka i instruktionen för kammarrätten. Dessa är i och för sig synnerligen knapphändiga och meddelade i administrativ väg. Uppenbarligen är det en angelägenhet av stor vikt att vår skatteprocess snarast förses med moderna regler om förfarandet i kammarrätten, vilka bör vara av tillbörlig konstitutionell kvalitet, d. v. s. intagas i lag.

Självfallet bör skatteprocessen genom samtliga instanser betraktas som en enhet och ses i sitt sammanhang. Att t. ex. i de båda första instanserna tillämpa ett administrativt förfarande (enligt taxeringsförordningen), i kammarrätten ett annat (hovrättsprocessen) och i regeringsrätten en tredje ordning kan icke vara rationellt. Utredningsmöjligheterna i de olika instanserna bör avpassas till varandra så, att garantier skapas för att i varje instans ett med hänsyn till dess behov fullt tillfredsställande material finnes att tillgå. Vad som faller i ögonen är bl. a., att kammarrätten icke tillämpar muntlighet i sitt förfarande. I de många fall då skattemålen avser rena bevisningsfrågor borde det vara en självklar sak, att kammarrätten kunde anordna och också anordnade ett muntligt förfarande. Att så sker, är mängen gång påkallat såväl ur den skattskyldiges synpunkt som med hänsyn till det allmänna.

Över huvud måste ett viktigt önskemål vid en reform av kammarrättens förfarande vara, att vikten av en aktiv processledning betonas i högre grad än nu är fallet. Myndigheten måste tillse, att allt det material, som erfordras för att nå ett riktigt bedömande av målet, också såvitt möjligt föreligger. Vidare är angeläget, att garantier skapas för enhetlighet i rättstillämpningen. För närvarande förekommer t. ex. olika praxis på olika divisioner inom kammarrätten i en så viktig fråga som desertering av för sent inkomna besvär. Åtgärder bör vidtagas för att upprätthålla en enhetlig rättstillämpning så långt det är möjligt inom en myndighet, som arbetar på avdelningar. En sådan utredning bör vara oförhindrad att jämväl beakta frågor, som sammanhänger med förfarandet i lägre och högre instanser i skattemål. Bl. a. bör det vara en öppen fråga, huruvida lagregler om kammarrätten bör få sin plats i taxeringsförordningen eller om de bör ges en mera fristående ställning och tillämpas även i andra mål än taxeringsmål. Sambandet med processen i regeringsrätten måste givetvis även beaktas.

Motionären i motionen II:400 uttalar, att med hänsyn till tjänstens beskaffenhet synes icke lämpligt att kammarrättens ledamöter har rätt att mot ersättning åtaga sig privata uppdrag. Förhållandet kan lätt leda till konfliktsituationer och inverka bindande på ledamotens ställningstagande i mål av likartad beskaffenhet. Samma skäl som ansetts nödvändigögra förbud för tjänstemän vid skatteavdelningen vid överståthållarämbetet att mottaga avlönade privata skatteuppdrag torde med än större styrka tala för liknande förbud för ledamöter vid kammarrätten. Det torde även kunna ifrågasättas om det är lämpligt att ledamot i kammarrätten som bisyssla är berättigad att mottaga uppdrag i underordnad skatteinstans.

Rätten att inneha taxeringsuppdrag är även föremål för yrkandet i motionen I:261. Däri erinras om att i samband med behandling år 1956 av proposition med förslag till ny taxeringsförordning och delvis ändrad taxeringsorganisation aktualiserades bland annat frågan huruvida stadsfiskal eller annan liknande befattningshavare vid åklagarväsendet borde kunna erhålla taxeringsuppdrag som bisyssla. Riksdagen anslöt sig vid detta tillfälle till departementschefens i propositionen gjorda uttalande om att man icke för det dåvarande borde taga någon bestämd ståndpunkt i ämnet, utan frågan torde i varje särskilt fall böra prövas av länsstyrelserna.

Emellertid har spørsmålet om förening av uppdrag såsom ordförande i taxeringsnämnd med tjänsteinnehav såsom domare, åklagare eller polisman enligt motionärens mening en icke oväsentlig betydelse ur såväl principiell som praktisk synpunkt.

De principiella invändningar som kan riktas mot en anordning av detta slag anknyter särskilt till att både domare och åklagare till följd av jäv ej torde kunna komma i fråga att döma eller utföra åklagartalan i sådana mål som de tidigare handlagt i egenskap av ordförande i taxeringsnämnd. Ej heller kan det anses överensstämmande med allmän rättsuppfattning att polisman genom den insyn han får i egenskap av ordförande eller ledamot av taxeringsnämnd kan erhålla uppgifter och ledtrådar som kan av honom användas i hans tjänsteutövning som polis.

Förutom dessa mer principiella synpunkter på frågan kan särskilt från kommunerna såsom i de flesta fall arbetsgivare för polisen och i flera fall även för åklagare och domare riktas vissa erinringar mot de nuvarande förhållandena. Arbetsbördan i synnerhet i de större städerna för både polisen, åklagarna och domarna är för närvarande hög, och i flera fall förekommer en besvärande arbetsbalans.

I viss utsträckning är ovan påtalade förhållanden en följd av de för tillfället rådande arbetsförhållanden för här ifrågavarande personal. Problemet är likväl både för kommunerna som arbetsgivare och för de anställda allvarligt. Därtill kommer de principiella belänkligheterna mot att åklagare, domare och poliser med sin tjänst förenar uppdrag som ordförande i taxeringsnämnd. Det finns därför enligt motionärens mening skäl för att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att då frågor rörande förordnande av här

berörda personal såsom ordförande i taxeringsnämnd uppkommer, sådant förordnande icke må förekomma annat än då särskilda skäl därtill är.

I de likalydande motionerna I:22 och II:27 erinras om att 1956 års taxeringsförordning i 87 § ger möjlighet för ordförande i prövningsnämnd att ensam avgöra vissa mål, nämligen dels mål om rättelse av uppenbara felaktigheter, dels över huvud taget mål, som icke är av tvistig natur, d. v. s. sådana där parterna är ense. Bestämmelsen syftar till att främja snabba rättelsebeslut genom enklast möjliga handläggning. Motionärerna ifrågasätter om bestämmelsen någonsin kommer att få den praktiska betydelse, som man eftersträvat, nämligen en förenkling för allmänheten och en avlastning för prövningsnämnden. Taxeringsintendenten kommer ofrivilligt att tvingas motverka dess syfte att uppnå snabba rättelser, när han givetvis icke kan underlåta att beträffande löpande års taxering granska taxeringen i dess helhet; alltså även ur andra synpunkter än med avseende på den påvisade uppenbara felaktigheten.

Det synes därför ligga närmast till hands att i vissa avseenden överflytta nämnda befogenhet för ordföranden i prövningsnämnden till lokal skattemyndighet. För att uppnå åsyftat resultat skulle formella besvär ej erfordras. Det borde räcka med att bereda lokal skattemyndighet möjlighet att rätta uppenbara felaktigheter, då sådana efter anmälan av part eller på annat sätt kommer till dess kännedom.

Ur såväl taxerings- som uppördssynpunkt infaller den viktigaste tidsperioden för den grupp ärenden det här gäller under tiden december—februari. I anslutning till slutavräkningen mellan preliminär och slutlig skatt och debetsedlarnas utsändande upptäckes oftast felaktigheterna. Det gäller därför att skapa en ordning, som möjliggör rättelse av taxeringen i så god tid att nya debetsedlar hinner utsändas, innan arbetsgivare skall börja verkställa skatteavdrag för kvarstående skatt eller egen företagare har att erlagga sådan skatt vid uppördsterminen i mars månad.

Fördelen med en dylik ändring av reglerna synes främst vara att den mera direkt tillgodoser syftet att med minsta möjliga omgång undanröja uppenbara felaktigheter. Taxeringsintendentens och prövningsnämndens befogenheter lämnas i huvudsak orubbade; prövningsnämndens arbete kan — även för ordförandens vidkommande — inriktas på tvistiga skattemål. Taxeringsintendentens partsintresse kan tillgodoses genom att han tillerkännes rätt att överklaga lokal skattemyndighets beslut.

Ur trängre administrativ synpunkt kan framhållas att även den omständigheten att taxeringsmaterialet eller huvuddelen därav i fortsättningen torde komma att förvaras hos lokal skattemyndighet talar för att det blir denna myndighet som först får kännedom om felaktigheterna. Om man vill garantera en snabb handläggning, bör det vara tämligen självklart att om möjligt utnyttja samma myndighet som rättelseinstans. Vidare kan anföras att den nu ifrågasatta ordningen för rättelse av misstagstaxeringar nära ansluter sig till sättet för rättelse av fel, som förelupit vid debiteringen av skatt.

Mot fördelarna kan möjligen påvisas vissa nackdelar. En sådan nackdel kan vara att instansordningen genombrytes och att kompetenskonflikter därigenom uppkommer. Det synes emellertid föra för långt att påstå, att sådana nackdelar skulle vara ett avgörande hinder för en regel av den föreslagna innebörden. Genom ett smidigt underrättsystem kan kompetensfördelningen mellan lokal skattemyndighet och länsstyrelse säkerligen ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Författningsenligt synes de föreslagna ändringarna vara föga komplicerade.

I 87 § taxeringsförordningen uteslute; orden »som allenast avser rättelse av felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende». Omedelbart efter 76 § i samma förordning tillfogas en ny paragraf benämnd 76 a av följande lydelse:

»Taxering må såvitt angår allenast rättelse av felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende upptagas till prövning av lokal skattemyndighet intill utgången av fem år efter taxeringsåret. Hava besvär anförts rörande viss taxering hos prövningsnämnd, må dock taxeringen av lokal skattemyndighet upptagas till handläggning endast efter förordnande av prövningsnämnden. Besvär över lokal skattemyndighets beslut må endast anföras i samband med besvär över taxeringen i övrigt.»

Efter därom i grundlagsenlig ordning framställd begäran har utskottet emottagit yttranden över motionerna I: 26 och II: 31 från *kammarrätten*, som bifogat särskilda yttranden av kammarrättsråden Lagergren och Björne, samt *besvärssakkunniga*. Innehållet i dessa yttranden framgår av en vid detta betänkande fogad *Bilaga*, till vilken utskottet hänvisar.

Vidare har utskottet emottagit yttranden över motionen II: 400 från *justitiekanslersämbetet*, *kammarrätten* och *justitieombudsmannen*.

Kammarrätten erinrar i sitt remissyttrande över motionen II: 400 att i 7 § statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) finns bestämmelser om förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag. Dess 3 mom. utsäger i fråga om förbud för tjänsteman vid visst verk eller för innehavare av viss tjänst att åtaga sig visst uppdrag eller att utöva verksamhet, som ej lämpligen bör förenas med hans tjänst, att Kungl. Maj:t äger utfärda erforderliga föreskrifter. I instruktionen för överståthållarämbetet den 5 december 1947 (SFS 1947: 926) har intagits sådana inskränkande bestämmelser, nämligen såväl beträffande innehavarna av vissa bestämda tjänster — skattedirektören, förste taxeringsintendenten, revisionsintendenten och taxeringsintendent — att inneha uppdrag såsom ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd eller såsom taxeringskonsulent som ock beträffande samtliga befattningshavare å skatteavdelningen vidkommande lämnande mot ersättning av biträde åt skattskyldiga i Stockholm i skatte- eller uppbördsärenden m. m.

Liknande inskränkningar har föreskrivits för riksskattenämndens tjänstemän enligt 17 § i dess instruktion den 6 december 1957 (SFS 1957: 664);

tjänsteman hos nämnden må således icke mot ersättning biträda skattskyldiga med upprättande av självdeklarationer eller lämna dem annat biträde i skatte- eller uppboresärenden.

I viss mån motsvarande inskränkningar inom det allmänna domstolsväsendets område återfinns bland annat i domsagostadgan 24 a §, som föreskriver, att lagfaren befattningshavare i domsaga icke må idka advokatverksamhet eller driva annan förvärvsverksamhet, som är av den omfattning att den kan antagas inverka menligt på utövandet av hans tjänst, eller inlåta sig i sådant ekonomiskt förehavande, som måste anses oförenligt med en domares ställning. — Även för lagfaren tjänsteman i hovrätt och i nedre justitierevisionen gäller enahanda bestämmelser.

Av betydelse för bedömandet av de i motionen berörda frågorna bör även framhållas vissa bestämmelser i rättegångsbalken om jäv för domare m. fl., vilken länder till efterrättelse även för kammarrätten.

I rättegångsbalken 4 kap. 13 § stadgas bland annat, att domare är jävig att handlägga mål:

7. om han i annan rätt såsom domare eller befattningshavare fattat beslut, som rör saken, eller hos annan myndighet än domstol eller såsom skiljeman tagit befattning därmed;

8. om han i saken såsom rättegångsombud fört parts talan eller biträtt part eller vittnat eller varit sakkunnig; eller

9. om eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet.

I 14 § första stycket rättegångsbalken stadgas, att om domare vet omständighet föreligga, som kan antagas utgöra jäv mot honom, han är skyldig att självant giva det till känna.

Vidare må enligt 3 § i 12 kapitlet rättegångsbalken bland annat lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid allmän domstol ej vara rättegångsombud, med mindre Konungen för visst mål giver lov därtill. Enligt 4 § må ej heller någon brukas som rättegångsombud, om han tagit befattning med saken som domare eller befattningshavare vid domstol.

Vidare anför kammarrätten.

En ytterligare omständighet av vikt att klarlägga inför besvarandet av remissen kan synas vara i vad mån bland kammarrättens ledamöter såsom bisyssla förekomma uppdrag i underordnad skatteinstans och avlönade privata skatteuppdrag.

Ledamöter i kammarrätten finnas av fyra slag, nämligen kammarrättsråd, assessorer, särskilda ledamöter, om vilka sistnämnda stadgas i 165 § 2 mom. taxeringsförordningen, samt adjungerade ledamöter, av vilka några inneha vikariatslöneförordnanden såsom t. f. assessorer.

Vad till en början taxeringsuppdragen i underordnad skatteinstans angår lämnar Kungl. Maj:t sedan mer än ett decennium icke längre medgivande till kammarrättsråd att med sin tjänst förena uppdrag såsom ordförande i taxeringsnämnd. — Av de i kammarrätten för närvarande tjänstgörande assessorerna innehar icke någon sådant uppdrag. — Förordnande att vara särskild ledamot i kammarrätten är ett av Kungl. Maj:t lämnat uppdrag; huruvida de särskilda ledamöterna inneha sådana uppdrag, som i motionen

avses, har därför av kammarrätten icke efterforskats. — Bland de adjungerade ledamöterna finnas några få, som innehåft eller inneha förordnande såsom taxeringsnämndsordförande, men andra uppdrag såsom bisyssla i underordnad skatteinstans förekomma såvitt veterligt icke för närvarande bland dem.

Enligt kammarrättens mening måste det vara angeläget att ledamöterna har erfarenhet från arbetet i de lägre taxeringsinstanserna — taxeringsnämnden och prövningsnämnden — liksom det vid de allmänna domstolarna är av vikt att överrätternas ledamöter har tjänstgjort i underrätt. Såvitt angår prövningsnämnderna har det länge varit ett önskemål att få till stånd ett utbyte av tjänstemän mellan länsstyrelserna och kammarrätten. Under de senaste åren har dessa önskemål kunnat tillgodoses i så måtto att tjänstemän i kammarrätten vid behov av arbetskraft i länsstyrelserna fått förordnande såsom biträdande taxeringsintendent eller å annan befattning. Att sålunda tillfälle beretts kammarrättens tjänstemän att delta i arbetet inom länsstyrelse har kammarrätten hälsat med tillfredsställelse.

Beträffande arbetet i taxeringsnämnd vinnes förtrogenhet därmed naturligen genom tjänstgöring såsom ordförande i taxeringsnämnd — en tjänstgöring, som ur utbildningssynpunkt måste anses mycket värdefull. Enligt kammarrättens mening är det därför ett önskemål att om möjligt varje ledamot i kammarrätten haft sådan tjänstgöring. Den måste givetvis skötas vid sidan om tjänsten i kammarrätten. Om vederbörande tjänstgör som domare i kammarrätten, är han skyldig att anmäla jäv, då ett mål kommer före, vilket han handlagt i underinstans. Förhållandet är ej annorlunda än då en ledamot i hovrätt efter tjänstgöring såsom domare i underrätt möter mål som han tidigare handlagt i underrätten.

Med hänsyn härtill bör yngre tjänstemän i kammarrätten icke hindras att mottaga uppdrag hos taxeringsnämnd eller förordnande i befattning hos länsstyrelse. — Beträffande äldre tjänstemän — kammarrättsråd och assessorer — gör sig nämnda synpunkter icke gällande med samma styrka. Kammarrätten finner det därför naturligt om det för kammarrättsråd enligt av Kungl. Maj:t för närvarande tillämpad praxis faktiskt rådande förbudet mot att med tjänsten förena uppdrag i underordnad skatteinstans — motsvarande det för skattedirektören med flera tjänstemän i överståthållarämbetet gällande förbudet mot att inneha dylika uppdrag — utsträcker till att gälla även kammarrättens assessorer. — De adjungerade ledamöternas rätt att åta sig dylika uppdrag blir givetvis i enlighet med bestämmelserna i 7 § Saar beroende av tillstånd i varje särskilt fall, lämnat av Kungl. Maj:t respektive kammarrättens president.

I fråga om rätten för kammarrättens ledamöter att mot ersättning åta sig privata skatteuppdrag anser kammarrätten förhållandena närmast vara att jämföra med förhållandena vid hovrätt beträffande för deras lagfarna ledamöter numera rådande förbud att driva förvärvsverksamhet m. m.

De olika synpunkter som därvid kan anläggas framgår av förarbetena

bland annat till domsagostadgan 24 a § och motsvarande bestämmelse i arbetsordningen för hovrätt 52 § enligt lydelsen den 6 juni 1957 (nr 464).

Det upplyses i remissyttrandet, att kammarrätten för närvarande har på beredning ett ärende angående avgivande av reviderat förslag till ändringar i den för kammarrätten gällande instruktionen. I anslutning härtill har kammarrätten redan nu beslutat föreslå införande av bestämmelser beträffande förbud att mot ersättning utöva viss verksamhet, analoga med de för hovrätts lagfarna tjänstemän härutinnan gällande.

Ytterligare har kammarrätten beslutat att i det blivande förslaget till instruktion intaga bestämmelser som förbjuder kammarrättsråd och assessorer att med sin befattning i kammarrätten förena uppdrag att tjänstgöra i underordnad taxeringsinstans.

Justitiekanslersämbetet anför, att samma skäl, som betingat förbud i länsstyrelseinstruktionen och instruktionerna för överståthållarämbetet och riksskattenämnden mot biträde åt skattskyldiga i skatte- och uppbördsärenden, torde kunna anföras för ett motsvarande förbud för personal hos kammarrätten. Justitiekanslersämbetet anser sig följaktligen kunna instämma i motionärens uttalande, att det med hänsyn till tjänstens beskaffenhet icke synes lämpligt, att kammarrättens ledamöter har rätt att mot ersättning åtaga sig privata skatteuppdrag. Ett dylikt förbud synes emellertid ej böra vara begränsat till skatteuppdrag utan också, på sätt i motionen läser åsyftas, avse uppdrag i uppbördsärenden. Det torde vidare böra gälla icke blott ledamöter av kammarrätten utan även sådana befattningshavare som tjänstgör i syfte att vinna befordran till ledamot (liksom ock föredragande i skattemål i regeringsrätten).

Frågan om förenandet av befattning som ledamot i kammarrätten med uppdrag i underordnad skatteinstans uppmärksammades redan för ett trettiotal år sedan, nämligen av riksdagens revisorer i den till 1927 års riksdag avgivna berättelsen, s. 66. Efter att ha antecknat, att överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län meddelat förordnande för, bland andra, vissa kammarrättsråd och assessorer i kammarrätten såsom ordförande eller ledamöter i taxeringsnämnd för år 1926, uttalade revisorerna, att det med hänsyn till den befattning kammarrätten hade att taga med taxeringsmål enligt revisorernas förmenande måste anses mindre lämpligt, att ledamot av nämnda domstol erhöll förordnande av angivna art. Statsutskottet vid 1927 års riksdag uttalade i utlåtande häröver, nr 111 s. 20, att utskottet i likhet med revisorerna måste finna det ur principiell synpunkt vara mindre lämpligt, att personer, vilka det i tjänsten ålåg att behandla och avgöra taxeringsfrågor, tilldelades förordnande såsom ordförande i taxeringsnämnd eller ledamot av prövningsnämnd. Utskottet, som i detta sammanhang även utlät sig över en av revisorerna upptagen fråga rörande ledighet för länsstyrelsepersonal m. m. i anledning av förordnande som ordförande och ledamöter i taxeringsnämnd, anförde vidare:

Å andra sidan lärer det icke kunna förnekas, att det i vissa fall kan vara till fördel för såväl kammarrätten som överståthållarämbetet och länsstyrelserna, att hos dem anställda befattningshavare erhålla den erfarenhet av taxeringsärendenas handläggning hos taxerings- och prövningsnämnderna, som genom dylikt ordförande- och ledamotskap kan vinnas. Även med behörigt beaktande av sistnämnda synpunkt har utskottet dock, då, på sätt revisorerna jämväl påpekat, vissa myndigheter synas i anmärkningsvärd utsträckning meddela förordnanden för hos myndigheterna i fråga anställda befattningshavare att vara ordförande och ledamöter i taxeringsnämnder ävensom ledamöter i prövningsnämnder, ansett sig böra framhålla angelägenheten av att förordnanden av detta slag inskränkas i möjligaste mån, särskilt i avseende å ordförandeskap i taxeringsnämnder. — — — Utöver vad ovan anförts, har utskottet med hänsyn till den utredning, som pågår rörande statstjänstemännens bisysslor, icke velat uttala sig i denna fråga. Vad i ärendet förekommit, har utskottet dock funnit vara av den betydelse, att utskottet ansett sig böra detsamma för riksdagen omförmäla.

Utskottets utlåtande lades av riksdagen till handlingarna.

I cirkulärskrivelse till samtliga länsstyrelser den 30 juni 1927 fäste där- efter chefen för socialdepartementet länsstyrelsernas uppmärksamhet på vad sålunda förekommit.

Enligt Stockholms kommunalkalender 1957 har överståthållarämbetet i två fall förordnat assessor i kammarrätten — måhända dock icke där tjänstgörande — och två fiskaler i kammarrätten till ordförande i taxeringsnämnd. Detta är också förhållandet beträffande två regeringsrättsföredragande i skattemål. Länsstyrelsen i Stockholms län har för 1958 meddelat sådant förordnande för två fiskaler i kammarrätten. Utöver vad här angivits lär förordnande för kammarrättsledamöter som ordförande i taxeringsnämnd icke förekomma. Den uppfattning, som kommit till uttryck, att dylika förordnanden ej bör meddelas, torde alltså i huvudsak ha iakttagits. Principiella skäl synes emellertid tala för att uttryckligt förbud införes för kammarrättsledamöter på samma sätt som redan skett för vissa befattningshavare hos överståthållarämbetet och länsstyrelserna.

Justitiekanslersämbetet tillstyrker införande av förbud för ledamot i kammarrätten (liksom för föredragande i skattemål i regeringsrätten) att mottaga uppdrag i underordnad skatteinstans. Vad angår sådana befattningshavare i kammarrätten, som tjänstgör i syfte att vinna befordran till ledamot, torde det vara ett allmänt intresse, att dessa befattningshavare ur utbildningssynpunkt äger tillfälle tjänstgöra i beskattningsnämnd. Motionen torde ej heller avse dessa befattningshavare.

Justitieombudsmannen anför inledningsvis följande.

Frågan om statstjänstemännens rätt att vid sidan av tjänsten inneha uppdrag eller eljest bedriva förvärvsarbete har i olika sammanhang varit föremål för statsmakternas övervägande. En allmän genomgång av spörsmålet återfinnes t. ex. i bisysslesakkunnigas år 1928 avgivna betänkande (SOU 1928: 14). Principiellt sett har frågan ansetts böra lösas efter två huvudlinjer. Å ena sidan har en generell begränsning av statstjänstemännens rätt i förevarande hänseende skett ur synpunkten av att viss verksamhet kan vara

av beskaffenhet att inverka hinderligt för utövandet av tjänsten, och begränsningen har sålunda karaktären av egentligt lönevillkor; bestämmelser härom ha intagits i avlöningsreglementet. Å andra sidan har, för vissa särskilda tjänstemän eller grupper av tjänstemän, en inskränkande reglering ansetts påkallad med hänsyn till rättsordningens krav på att privata intressen icke få obehörigt inverka vid statstjänstens utövande. Denna reglering, som sålunda äger anknytning till de för tjänstemän gällande jävsbestämmelserna (jfr Munktell: Om jävsförhållanden inom statsförvaltningen har vid skilda tidpunkter, utan någon samlad översyn, skett särskilt för de olika verken eller tjänsterna. Dylika bestämmelser — vilka knappast kunna sägas ha blivit utformade på ett enhetligt och likformigt sätt — innehållas huvudsakligen i instruktionerna för vederbörande verk och befattningshavare.

När det gäller att bedöma behovet av inskränkande bestämmelser av sistnämnda beskaffenhet faller det sig naturligt att särskilt aktgiva på sådan privat bedriven verksamhet, som sker inom området för befattningshavarens vanliga tjänsteuppgifter och sålunda avser frågor, varmed han i tjänsten kan komma att få taga befattning. Därest en tjänsteman hos viss myndighet mot betalning biträtt enskild i en angelägenhet, som för prövning hänskjutes till denna myndighet, blir han visserligen i regel av jäv hindrad att å tjänstens vägnar delta i handläggning av samma ärende. Det synes mig emellertid icke kunna anses vara förenligt med tjänstens beskaffenhet att befattningshavare — annat än undantagsvis — genom att åtaga sig dyliga uppdrag försätta sig själva i jävställning och sålunda icke kunna fullgöra vad som enligt gällande föreskrifter ingår i deras tjänsteåligganden. Även utan uttryckligt förbud härutinnan synes mig följaktligen hinder möta för tjänstemän att i nämnvärd utsträckning åtaga sig enskilda uppdrag av nu berört slag (jfr JO 1958 s. 291—313).

Det är emellertid kanske främst ur en annan synpunkt som det är av vikt, att befattningshavare icke av enskilda mottaga uppdrag, som ligga inom området för deras tjänsteverksamhet. Den omständigheten att man mot betalning kan som privat biträde anlita en tjänsteman hos den myndighet, som har att pröva ens ärende, kan hos allmänheten lätt giva stöd för uppfattningen att man därigenom — även om tjänstemannen själv icke deltar i prövningen — kan vinna fördelar på grund av tjänstemannens ställning och hans eventuella möjligheter att indirekt påverka ärendets handläggning. Om än en sådan uppfattning sakligt sett är obefogad, kan emellertid förhållandet vara ägnat att minska tilltron till tjänstemännens opartiskhet. Det är av väsentlig betydelse för allmänhetens förtroende för myndigheterna att sådana omständigheter icke föreligga, som kunna ge näring åt — låt vara ogrundade — misstankar om bristande objektivitet hos myndigheterna.

Nu antydda synpunkter torde även ligga bakom den mångfald bestämmelser, som under årens lopp utfärdats till förhindrande av att innehavare av vissa tjänster icke vid sidan därav ägna sig åt verksamhet inom området för deras tjänsteutövning. Såsom förut framhållits ha emellertid dessa bestämmelser icke tillkommit efter något samlat övervägande, och de förete också inbördes olikheter, som väl icke helt kunna motiveras på sakliga grunder. Någon gemensam översyn av bestämmelserna på området har emellertid icke ansetts påkallad.

Vad angår den i förevarande motion berörda frågan om rätten för ledamöter i kammarrätten att åtaga sig privata skatteuppdrag och att mottaga uppdrag i taxeringsnämnd, kan helt visst, som av det förut anförda framgår, behovet av vissa inskränkande föreskrifter ifrågasättas ur principiella

synpunkter. Så har också tidigare vid skilda tillfällen skett. Det erinras om att riksdagens revisorer i sin år 1926 avgivna berättelse upptog frågan om lämpligheten av att befattningshavare vid kammarrätten förordnades som ordförande eller ledamot i taxeringsnämnd. Vidare erinras om att — då i samband med 1943 års taxeringsreform förslag väcktes om att, på sätt redan för överståthållarämbetets skatteavdelning gällde, stadga förbud för befattningshavare å landskontor att mot ersättning lämna inom länet bosatt skattskyldig biträde i skatte- eller uppbořdsärenden — bevillningsutskottet ifrågasatte om icke ett förbud av sådant slag borde gälla jämväl för befattningshavare vid kammarrätten. Någon inskränkande reglering för kammarrättens del har emellertid icke kommit till stånd.

Justitieombudsmannen finner sålunda att den i motionen upptagna frågan rörande kammarrätten är förtjänt av uppmärksamhet. I likhet med vad fallet är beträffande motsvarande spörsmål hos åtskilliga andra myndigheter synes dock en utredning i saken knappast böra begränsas enbart till kammarrätten med mindre det här skulle föreligga särskilda skäl till en särreglering. Att det hos denna myndighet skulle råda faktiska missförhållanden i förevarande hänseende har emellertid icke genom klagomål kommit till justitieombudsmannens kännedom och är honom ej heller eljest bekant.

Utskottet

Sedan riksdagen i skrivelse den 13 maj 1950, nr 219, med anledning av vissa motioner anhållit, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad bevillningsutskottet anfört i sitt betänkande nr 46 till samma riksdag, låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning rörande taxeringsförfarandet och taxeringsprocessen, verkställdes av 1950 års skattelagssakkunniga och 1955 års taxerings-sakkunniga översyn av taxeringsförordningens bestämmelser och taxeringsorganisationen. Utredningsarbetet utmynnade i förslag till en helt ny taxeringsförordning, vilket antogs av 1956 års riksdag.

Genom den år 1956 antagna taxeringsförordningen vidtogs en tämligen genomgripande reformering av organisationen av och förfarandet i taxeringsnämnderna och prövningsnämnderna. Huvudsyftet med reformen var att skapa ökad effektivitet i taxeringsarbetet med sikte främst på en förbättrad granskning av svårkontrollerade deklARATIONER men även att tillgodose de skattskyldigas krav på ett förbättrat rättsskydd.

Beträffande organisationen i första instans infördes en ny form av särskilda taxeringsnämnder med uppgift att taxera rörelseidkare, fria näringsutövare och andra skattskyldiga med mer svårkontrollerade inkomst- eller förmögenhetsförhållanden. Dessa nämnder erhöļ i granskningsarbetet biträde av heltidsanställda tjänstemän, taxeringsassistenter. Övriga taxeringsnämnder behöll i huvudsak tidigare gällande organisation och arbetsformer. Dock förlängdes arbetsperioden för taxeringsnämnderna till den 30 juni.

Den nya organisationen avses skola utbyggas successivt under de närmaste åren.

Med avseende å prövningsnämnderna vidtogs ett flertal åtgärder syftande till att ge dessa en mer obunden ställning som besvärsprövande organ. Taxeringsintendenten och den skattskyldige skall inför nämnden föra talan såsom likaberättigade parter. För att åstadkomma en åtskillnad mellan den dömande och den fiskaliska verksamheten har särskilda prövningsnämndskanslier inrättats inom länsstyrelserna. Vidare har regler meddelats om muntligt förfarande.

I fråga om arbetet inom länsstyrelserna kan nämnas att taxeringsintendentens ställning stärkts i vissa hänseenden samt att hans arbetsbörda lättats genom ökade möjligheter att till underordnade befattningshavare delegera vissa arbetsuppgifter. För att vidga möjligheterna till kvalificerat kontrollarbete skall förstärkning av personalen på länsstyrelsernas taxeringssektioner ske, främst med revisionspersonal.

Vid 1956 års reform lämnades däremot förfarandet i de högre instanserna, kammarrätten och regeringsrätten, i huvudsak oförändrat.

Den nya taxeringsförordningen tillämpas första gången vid årets taxering.

Vid innevarande års riksdag har beslutats en inskränkning i rätten till fullföljd av skattemål från kammarrätten till regeringsrätten. Fullföljds-spärren tar sikte på sådana mål, där kammarrättens utslag, såvitt det gått klaganden emot, avser enbart fråga om höjning eller sänkning av inkomst- eller förmögenhetstaxering. Besvärstalan i inkomsttaxeringsmål får icke, utan att regeringsrätten meddelat parten tillstånd därtill, upptagas till prövning, om vad parten tappat i fråga om taxerad inkomst icke uppgår antingen till minst 500 kronor och tillika minst en tiondel av den taxerade inkomsten eller också till minst 5 000 kronor. I mål om förmögenhetstaxering skall vad parten tappat uppgå till minst 50 000 kronor. Prövning av mål som ligger under beloppsgränsen skall likväl kunna ske på grund av prejudikatdispens eller intressedispens.

De nya fullföljdsreglerna träder i kraft den 1 januari 1959 men skall inte tillämpas på taxeringar, som verkstälts enligt den äldre taxeringsförordningen.

De motioner som behandlas i detta betänkande äger alla samband med taxeringsorganisationen eller processen i skattemål. Utskottet upptar först till behandling de motioner som tar sikte på förhållandena i kammarrätten.

Av reglerna om handläggningen av hos kammarrätten fullföljda skattemål har i taxeringsförordningen inrymts i huvudsak endast föreskrifter, vilka har avseende å den förberedande utredning av målen och de expeditionella åtgärder, som ankommer på de lokala taxeringsmyndigheterna. De huvudsakliga föreskrifterna rörande handläggningen i kammarrätten av

skattemål återfinnes i den för kammarrätten gällande instruktionen av den 18 december 1942.

Huvudyrkandet i motionerna I: 26 och II: 31 går ut på att en utredning skall tillsättas i syfte att få till stånd en reglering i allmän lag av förfarandet i skattemål i kammarrätten.

I de inhämtade remissyttrandena har tillsättandet av den i motionerna begärda utredningen avstyrkts. Besvärssakkunniga har sålunda framhållit att förfarandet i kammarrätten regelmässigt inte bör bindas vid föreskrifter i speciallagstiftning utan i princip regleras generellt. Med hänsyn till att i besvärssakkunnigas uppdrag ingår att utreda frågan om en allmän lagstiftning rörande processen i såväl kammarrätten som andra administrativa domstolar bör inte heller en särskild utredning om en generell reglering av processen i kammarrätten lämpligen nu företagas. Då besvärssakkunnigas arbete emellertid kan väntas ge resultat först på något längre sikt, bör, i den mån mera omedelbara behov föreligger av partiella reformer, sådana reformer inte anstå i avvaktan på resultatet av besvärssakkunnigas utredning. Besvärssakkunniga erinrar i detta sammanhang om att de vid flera tillfällen — senast i sitt yttrande över betänkandet med förslag till fullföljdsbegränsning i taxeringsmål — framhållit såsom angeläget, att taxeringsförfarandet tas upp till samlat bedömande. De erinrar vidare om sitt uttalande vid samma tillfälle, att, om vid en sådan utredning angående taxeringsprocessen i samtliga instanser ur taxeringssynpunkt specialregler rörande förfarandet i regeringsrätten skulle finnas erforderliga, sådana kunde införas i taxeringslagstiftningen. De sakkunniga håller fortfarande före, att en samlad översyn över taxeringsprocessen i dess helhet är erforderlig, varigenom bl. a. skulle kunna klarläggas vilka de specialregler är, som kan behövas för förfarandet i skattemål hos regeringsrätten och kammarrätten.

Jämväl kammarrätten har vid sitt ställningstagande till förevarande spörsmål hänvisat till besvärssakkunnigas utredning angående det administrativa besvärsinstitutet.

Utskottet delar den i remissyttrandena framförda uppfattningen att resultatet av det utredningsarbete, som för närvarande pågår hos besvärssakkunniga, icke lämpligen bör föregripas genom att man nu i särskild ordning till utredning i hela dess vidd upptar frågan om reglerna för handläggningen i kammarrätten av skattemål. Förutom de skäl häremot som anförts av remissinstanserna vill utskottet framhålla, att utformningen av förfarandet i sådana mål i mycket måste bli beroende av hur de genom 1956 års taxeringsreform vidtagna åtgärderna för att ge prövningsnämnderna en mer domstolsliknande karaktär kommer att utfalla i praktiken. Det synes önskvärt att innan processen i kammarrätten i skattemål blir föremål för en mer genomgripande översyn någon tids erfarenhet vunnits av det nya prövningsnämnds-förfarandet. Utskottet vill i detta sammanhang och i anslutning till vad besvärssakkunniga yttrat rörande behovet av en översyn av hela taxeringsprocessen erinra om att 1956 års bevillningsutskott uttalade i sitt be-

tänkande nr 56 att det var önskvärt att sedan någon tids erfarenhet vunnits av tillämpningen av den nya taxeringsförordningen ytterligare översyn i sakligt och tekniskt avseende kom till stånd. Vissa ändringar kunde aktualiseras om regler infördes syftande till begränsning i någon form av rätten att fullfölja talan i högsta instans. Utskottet framhöll vidare att sedan pågående utredning rörande besvärsinstitutet slutförts, det kunde bli önskvärt med en översyn av taxeringsförordningen för att bringa dess stadganden i bästa möjliga överensstämmelse med eventuella allmänna regler för förvaltningsprocessen.

I de nu behandlade motionerna I: 26 och II: 31 har också riktats kritik i speciella hänseenden mot skatteprocessen i kammarrätten. I första hand tar dessa sikte på avsaknaden av ett muntligt förfarande, varjämte understrykes vikten av en aktiv processledning över huvud taget. Vidare uppställer motionärerna som ett önskemål, att garantier skapas för enhetlighet i rättstillämpningen.

Det förhållandet att utskottet anser att en särskild utredning med syfte att utforma lagregler om förfarandet i kammarrätten inte för närvarande bör tillsättas innebär inte att utskottet ställer sig avvisande till tanken på en reformering i olika hänseenden av förfarandet i kammarrätten och organisationen därstädes. Tvärtom framstår reformkraven nu än mer befogade än tidigare med hänsyn till det beslut om begränsning av rätten till fullföljd av skattemål till regeringsrätten, som riksdagen nyligen fattat och vilket innebär att kammarrätten blir sista instans i ett antal inkomstskattemål. Utskottet får i detta sammanhang erinra om att utredningen om fullföljdsrätt i skattemål uttalade, att en begränsning i fullföljdsrätten skulle kunna inverka på arbetsförhållandena i kammarrätten genom att denna domstol med en sådan ordning i viss utsträckning skulle bli sista instans. Några förslag framlades emellertid inte på detta område av utredningen. I proposition nr 32 till årets riksdag, vari förslag framlades om fullföljdsbegränsningen, fann föredragande departementschefen för sin del att ett ställningstagande i fråga om kammarrätten borde kunna anstå, eftersom fullföljdsbegränsningen i vart fall icke kunde få några följdverkningar för kammarrättens vidkommande under budgetåret 1958/59. Huruvida densamma senare kunde göra organisatoriska förändringar i kammarrätten påkallade torde böra prövas tidigast vid den nästföljande budgetbehandlingen och under hänsynstagande till de förhållanden som i övrigt då förelåg. Utskottet vill också påpeka att kammarrätten i sitt remissvar förklarat sig beredd att ta initiativ till åtgärder för tillgodoseende av motionärernas önskemål, i den mån sådana åtgärder kan finnas påkallade och möjliga att genomföra, utan att de rättssökande därigenom vållas allvarligare dröjsmål. Det är naturligt att i motionerna berörda och andra reformbehov kommer att uppmärksammas av kammarrätten i samband med det nu pågående arbetet med uppgörande av förslag till ändrad instruktion, vilket skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Bland de åtgärder som enligt motionärernas mening borde vidtagas med avseende å skatteprocessen i kammarrätten har särskilt framhållits införande av ökade möjligheter till muntligt förfarande. I de många fall, då skattemålen avser rena bevisningsfrågor, borde det exempelvis vara en självfallen sak, att kammarrätten kan anordna och också anordnar ett muntligt förfarande. Detta anser motionärerna påkallat såväl ur den skattskyldiges synpunkt som med hänsyn till det allmänna. Den enskilde bör beredas tillfälle att direkt inför dem, som har att avgöra målet, anföra all den bevisning och den övriga argumentation han kan ha att andraga. Det allmännas representant bör ha den möjlighet muntligheten ger att fullständiga utredningen och skapa bästa möjliga underlag för ett riktigt avgörande från kammarrättens sida.

Som kammarrätten framhållit lägger dess instruktion inte hinder i vägen för att muntligt förfarande tillämpas. Att sådant förfarande inte kommit till användning i nämnvärd utsträckning torde bl. a. sammanhånga med att möjlighet saknas att tillerkänna vittnen och andra ersättning för inställelsen och med att parterna ofta skulle förorsakas tidsspillan och besvär. En mer avsevärd användning av muntlighet hindras givetvis av att kammarrättens personalstyrka inte är dimensionerad härför.

Det ligger i sakens natur, att förfarandet i kammarrätten regelmässigt måste vara skriftligt, och detta torde också vara tillfyllest i övervägande antalet mål. En övergång mera allmänt till muntligt förfarande skulle medföra starkt ökade kostnader såväl för det allmänna som för de skattskyldiga och kräva en organisation av helt andra mått än den nu förekommande. De skattskyldiga bör ej heller utan bärande skäl åsamkas kostnader för resor i och för inställelser i skattemål och eventuellt också för juridiskt biträde.

Även om flertalet taxeringsmål är av sådan art att den skriftliga proceduren ter sig mest ändamålsenlig, kan å andra sidan inte förnekas att ett muntligt förfarande i vissa mål skulle vara värdefullt. Detta kan t. ex. vara fallet i mål, där bevisningen har avgörande betydelse. Allmänt sett ger ett muntligt förfarande — vid vilket framkomna uppgifter omedelbart kan bli bemötta eller närmare belysta och materialet kan kompletteras med frågor direkt till parterna — ett säkrare underlag för tvistefrågors bedömning än en rent skriftlig procedur. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det således av betydelse att möjligheter finns till muntlig förhandling. Utskottet får i detta sammanhang erinra om att 1956 års taxeringsförordning erbjuder vidgade möjligheter till muntlig förhandling inför prövningsnämnden. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att också kammarrätten ges möjlighet att i praktiken tillgripa muntligt förfarande i större omfattning än nu. De torde i första hand böra ankomma på kammarrätten att undersöka om något eller några av de olika uppslag till lösning av detta problem, som framförts från skilda håll, kan vara ändamålsenligt. Utskottet förbiser härvid inte att vissa ekonomiska spörsmål larvar sin lösning i samband härmed, bl. a. frågan om ersättning till de personer som inställer sig till muntligt förhör inför kammarrätten.

I de nu behandlade motionerna har vidare uttalats önskemål om, att vid meddelande av regler för handläggningen i kammarrätten av skattemål vikten av en aktiv processledning betonas. Denna fråga har de berörda remissinstanserna utförligt belyst ur såväl principiella som praktiska synpunkter. Utskottet kan för sin del inskränka sig till att framhålla, att nuvarande bestämmelser synes ge tillräckligt utrymme för en aktiv processledning från kammarrättens sida. Att processledningen måhända inte alltid blivit så aktiv som i och för sig varit önskvärt torde bero på andra faktorer. Främst lär väl därvid ha inverkat att kammarrättens organisation varit alltför knappt tilltagen för att kunna tillgodose både kravet på att inkomna mål avgöras inom rimlig tid och önskemålet om en aktiv processledning. Enligt vad utskottet inhämtat har balansen i kammarrätten av icke avgjorda skattemål, vilken under en lång följd av år varit betydligt större än antalet avgjorda mål, vid senaste årsskiftet nedbringats till en mer normal nivå motsvarande icke fullt ett års avverkning. Härtill kommer att måltillströmningen synes vara i avtagande. I den mån denna tendens fortsätter bör samtidigt som ett snabbare avgörande av skattemålen kan förväntas förutsättningarna för en aktivare processledning förbättras. Vid bedömning av kammarrättens personalbehov för att kunna tillgodose kravet på en kraftigare processledning bör beaktas, att de genom 1956 års taxeringsreform vidtagna åtgärderna med avseende på underinstanserna efter hand bör ge till resultat att utredningen i skattemål i underinstanserna blir bättre och fullständigare än vad hittills i regel varit fallet. Härigenom bör kammarrättens avgörande av målen underlättas samtidigt som behovet av ytterligare utredningsåtgärder från kammarrättens sida bör bli mindre än nu. Å andra sidan kan det merarbete med målens avgörande, som kan antagas uppkomma genom fullföljdsbegränsningen, komma att verka i motsatt riktning.

I motionerna har vidare uttalats det önskemålet, att vid meddelande av regler för handläggningen i kammarrätten av skattemål garantier skapades för enhetlighet i rättstillämpningen. Kammarrätten har i sitt remissyttrande angivit en rad åtgärder, som vidtagits för befordrande av en enhetlig rättstillämpning. Enligt kammarrättens uppfattning har i förevarande hänseende de åtgärder vidtagits, som kan ifrågakomma hos en på skilda avdelningar arbetande kollegial domstol och som med hänsyn till kammarrättens nuvarande arbetsbelastning och de villkor i övrigt, under vilka kammarrätten har att fullgöra sina arbetsuppgifter, rimligtvis kan genomföras.

Utskottet har för sin del inte möjlighet att överblicka i vad mån de av kammarrätten vidtagna åtgärderna för främjande av en enhetlig rättstillämpning är tillräckliga, även i det ändrade läge som uppkommit genom att kammarrätten i och med att fullföljdsbegränsningen av skattemål till regeringsrätten inträder blir sista instans i vissa mål. Utskottet vill med bestämdhet understryka nödvändigheten av att kammarrätten ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet och verksamt söker främja en enhetlig rättstillämpning inom kammarrätten.

Utskottet övergår härefler att behandla yrkandet i motionen II: 400 om utredning rörande rätt för ledamöter i kammarrätten att mot ersättning åtaga sig privata skatteuppdrag eller att med tjänsten förena bisyssla i underordnad skatteinstans. Dessa spörsmål har som framhållits i remissyttrandena tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Sedan riksdagens revisorer i sin år 1926 avgivna berättelse ifrågasatt lämpligheten av att befattningshavare vid kammarrätten förordnades som ordförande eller ledamot i taxeringsnämnd, anförde statsutskottet i avgivet utlåtande (nr 111/1927), att det visserligen ur principiell synpunkt måste anses mindre lämpligt att dylika förordnanden meddelades, men att det å andra sidan inte kunde förnekas att det i vissa fall kunde vara till fördel för arbetet att befattningshavare erhöi den vidgade erfarenhet, som genom sådana förordnanden kunde vinnas. Utskottet underströk dock angelägenheten av att förordnanden av detta slag inskränktes i möjligaste mån.

De synpunkter som tidigare framförts från riksdagens sida beträffande rätten för befattningshavare i kammarrätten att inneha uppdrag i underordnad instans synes alltjämt äga giltighet. En lämplig avvägning av de olika intressen, som här gör sig gällande, torde nås om man, som kammarrätten förklarat sig beredd förorda i tidigare omnämnda förslag till omarbetad instruktion, stadgar ett uttryckligt förbud för kammarrättsråd och assessorer att samtidigt med tjänstgöring i kammarrätten inneha dylika uppdrag.

Beräffande frågan om rätt för ledamöter i kammarrätten att biträda enskilda i skatteärenden, vill utskottet erinra om att redan 1943 års bevillningsutskott i anslutning till ett förslag att stadga förbud för befattningshavare å landskontor att mot ersättning lämna inom länet bosatt skattskyldig biträde i skatte- eller uppborärenden ifrågasatte, om inte ett förbud av sådant slag borde gälla jämväl för befattningshavare vid kammarrätten. Något sådant förbud har inte införts för kammarrättens del. Som justitieombudsmannen anmärkt tarvas en mera allmän reglering av hithörande frågor, varvid en översyn bör ske av de förbudsregler som nu finns på olika håll. Innan en sådan generell reglering kommit till stånd bör man för kammarrättens del kunna nöja sig med att införa bestämmelser om förbud att mot ersättning utöva viss verksamhet, analoga med de för bl. a. hovrättsledamöter nu gällande. Då kammarrätten förklarat sig beredd att föreslå dylika bestämmelser i samband med revisionen av kammarrättens instruktion, anser utskottet sig inte ha anledning förorda en utredning av frågan.

I anslutning till vad justitiekanslern uttalat vill utskottet ifrågasätta, om bestämmelser i nu berörda hänseenden inte bör införas jämväl med avseende å de regeringsrättssekreterare, som är föredragande i skattemål.

Yrkandet i motionen I: 261 går ut på att vissa befattningshavare endast i undantagsfall skulle tillåtas att inneha uppdrag som ordförande i taxeringsnämnd. De befattningshavare som åsyftas är polismän, åklagare och domare. Som skäl för yrkandet har motionären bl. a. anført att det ur principiell synpunkt väcker betänkligheter att både domare och åklagare till följd av

jäv ej torde kunna komma i fråga att döma eller utföra åklagartalan i sådana mål som de tidigare handlagt i egenskap av ordförande i taxeringsnämnd. Ej heller kan det anses överensstämmande med allmän rättsuppfattning att polisman genom sin verksamhet som ordförande eller ledamot av taxeringsnämnd kan erhålla uppgifter och ledtrådar, som kan av honom användas i hans tjänsteutövning som polis. Vidare har motionären erinrat om nu nämnda tjänstemäns stora arbetsbörd och att det därför från kommunerna såsom arbetsgivare kan riktas vissa erinringar mot de nuvarande förhållandena.

Enligt utskottets uppfattning bör den största försiktighet iakttas då det gäller att generellt avskära vissa yrkeskategorier från rätten att inneha det förtroendeuppdrag, som verksamheten som ordförande eller ledamot i taxeringsnämnd innebär. Ett konsekvent tillämpande av de av motionären hävdade grunderna skulle medföra att sådana uppdrag inte kunde innehas av åtskilliga yrkeskategorier.

Såvitt utskottet kunnat erfara har hittills icke yppats nämnvärda olägenheter av att domare, åklagare och polismän vid sidan av sin tjänst innehar taxeringsuppdrag. Härtill kommer att de redan nu stora svårigheterna att få kompetenta ordförande i taxeringsnämnderna skulle bli större, om de i motionerna åsyftade befattningshavarna helt utestängdes. Där arbetsförhållandena i huvudsysslän är sådana att arbetet blir lidande genom taxeringsuppdraget, bör häremot andra åtgärder än ett generellt förbud tillgripas. Utskottet, som anser att frågan liksom hittills i det särskilda fallet bör prövas av vederbörande länsstyrelse, avstyrker bifall till motionsyrkandet.

Slutligen har utskottet att ta ställning till yrkandet i motionerna I: 22 och II: 27 om befogenhet för lokal skattemyndighet att rätta uppenbara felaktigheter i av taxeringsnämnd åsatta taxeringar. Som skäl för yrkandet har i främsta rummet anförts, att en dylik ordning direkt tillgodoser syftet att med minsta möjliga omgång undanröja uppenbara felaktigheter, vilka ofta först uppmärksammas hos de lokala skattemyndigheterna. Härigenom skulle i större utsträckning än vad eljest är möjligt rättelser kunna vidtas innan debetsedlarna utsändes.

I detta sammanhang bör anmärkas, att 1955 års taxeringssakkunniga övervägde om icke taxeringsnämnd borde tilldelas befogenhet i vissa fall att till ny prövning upptaga taxering, beträffande vilken slutligt beslut redan meddelats, nämligen om taxeringen på grund av uppenbart förbiseende från nämndens eller den skattskyldiges sida blivit felaktig. Av olika anledningar — främst risken för att ett sådant förfarande kunde leda till sammanblandning av taxeringsnämndens och prövningsnämndens uppgifter — ansågs detta emellertid inte tillrädligt. I stället förordade de sakkunniga införandet av en möjlighet för ordförande i prövningsnämnd att ensam avgöra vissa mål, nämligen dels mål om rättelse av uppenbara felaktigheter, dels över huvud taget mål, som icke är av tvistig natur, d. v. s. sådana där parterna är ense. Bestämmelser av sådan innebörd intogs sedermera i 1956 års taxeringsförordning.

Utskottet vill inte bestrida att den i motionerna skisserade ordningen skulle kunna medföra vissa fördelar framför allt i form av en snabb handläggning av de ärenden, i vilka fel upptäcks i samband med utskrivande av debetsedlarna. Emellertid är som motionärerna själva påpekat vissa nackdelar förknäpade med ett dylikt rättelseförfarande. Sålunda skulle instansordningen brytas och fara för kompetenskonflikter lätt uppkomma. I de ofta förekommande fall då häradsskrivaren eller kronokamreraren är ordförande i taxeringsnämnd skulle genomförandet av motionärernas förslag innebära att det av statsmakterna avvisade systemet med självrättelse på en omväg infördes. Det bör också framhållas, att fråga uppkommit att å häradsskrivaren överföra vissa arbetsuppgifter inom in drivnings- och ut sökningsväsendet. Ställning till dessa förslag bör tas innan man överväger att till de lokala skattemyndigheterna överföra nya uppgifter inom taxeringsområdet. Det är inte heller lämpligt att innan någon som helst erfarenhet vunnits av hur systemet med rättelse av misstagstaxeringar o. d. genom beslut av ordföranden i prövningsnämnden kommer att fungera genomföra en sådan åtgärd som den i motionerna föreslagna. Utskottet avstyrker därför bifall till de förevarande motionerna I: 22 och II: 27.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 26 av herr Ollén m. fl. och II: 31 av herr Svensson i Ljungskile m. fl. om lagstiftning rörande förfarandet vid handläggning av skattemål i kammarrätten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i avseende å nämnda motioner anför t;

2) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 400 av herr Eliasson i Stockholm angående rätt för ledamot av kammarrätten att med tjänsten förena uppdrag i underordnad skatteinstans, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i avseende å berörda motion anför t;

3) att de likalydande motionerna I: 22 av herr Lindblom m. fl. och II: 27 av herr Nihlfors m. fl. om rätt för lokal skattemyndighet att rätta uppenbara felaktigheter i av taxeringsnämnd åsatta taxeringar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att motionen I: 261 av herr Svärd angående förening av uppdrag såsom ordförande i taxeringsnämnd med tjänsteinnehav såsom domare, åklagare eller polisman icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 april 1958

På bevillningsutskottets vägnar:

EDGAR SJÖDAHL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sjödahl, Spetz, Snygg, Gustaf Elofsson, Erik Jansson, Bengtson, Tage Johansson*, Yngve Nilsson, Hellebladh* och Kronstrand; samt

från andra kammaren: herrar Sundström, Kärrlander, Christenson i Malmö, Andersson i Essvik, Nilsson i Bästekille, Jansson i Aspeboda, fru Holmqvist, herrar Stenberg, Carlsson i Västerås* och Rydén.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Kammarrätten

Motionerna utmytna i en hemställan, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om antagande av lagregler om ett förbättrat förfarande i kammarrätten vid handläggning av skattemål. I motionerna har betecknats som en öppen fråga, huruvida dessa lagregler borde få sin plats i taxeringsförordningen eller om de borde givas en mera fristående ställning och tillämpas även i andra mål än taxeringsmål. I motionerna ha uttalats önskemål, att vid utformningen av sådana lagregler vikten av en aktiv processledning betonades i högre grad än nu är fallet, därvid förordats muntligt förfarande i vissa fall, samt att garantier skapades för enhetlighet i rättstillämpningen.

Av reglerna för handläggningen av hos kammarrätten fullföljda skattemål ha i nu gällande taxeringsförordning inrymts i huvudsak endast föreskrifter, vilka ha avseende å den förberedande utredning av målen och de expeditionella åtgärder, som ankomma på de lokala taxeringsmyndigheterna. Dessa föreskrifter synas även ha sin naturliga plats i taxeringsförordningen, i vilken de lokala taxeringsmyndigheternas befattning med taxeringen i huvudsak regleras.

De huvudsakliga föreskrifterna rörande handläggningen i kammarrätten av skattemål återfinnas i den för kammarrätten gällande instruktionen av den 18 december 1942. Enligt 30 § av nämnda instruktion skall vad i allmän lag är stadgat för hovrätt i fråga om, bland annat, förfarandet i rättegången i tillämpliga delar lända till efterrättelse för kammarrätten, där icke avvikande bestämmelser blivit i instruktionen eller annorledes meddelade. Detta innebär, att handläggningen i kammarrätten av skattemålen sker principieellt i enlighet med bestämmelserna i rättegångsbalken, i den mån dessa äro tillämpliga å process hos kammarrätten i skattemål.

Emellertid är för närvarande det administrativa besvärsinstitutet och därmed sammanhängande frågor föremål för utredning av sakkunniga. Dessa, vilka antagit benämningen besvärssakkunniga, ha i ett principbetänkande om administrativt rättsskydd (SOU 1955:19) uppdragit vissa riktlinjer för sin fortsatta utredning rörande allmänna regler för det administrativa besvärsinstitutet. I betänkandet föreslå de sakkunniga (s. 75), att de allmänna regler angående besvär, som de anse kunna uppställas, sammanföras i en författning, som huvudsakligen skulle reglera det administrativa besvärsinstitutet men jämväl innefatta vissa bestämmelser om andra ämnen. Denna borde få karaktären av en lag, stiftad i den ordning RF § 87 mom. 1 föreskriver. De sakkunnigas tanke har varit (s. 78), att regleringen skulle göras så fullständig, att framdeles intet utrymme behöfve lämnas för en analogisk tillämpning av rättegångsbalkens regler. De sakkunniga förutsetta (s. 87), att den lagstiftning, vartill de sålunda ämna framlägga förslag, skall ha avseende även å kammarrätten. Rörande lagstiftningens innehåll angiva de sakkunniga (s. 88—89), bland annat, att i denna bör regleras även förfarandet hos besvärmyndighet, samt att de sakkunniga i sitt förslag i denna del ämna lämna utrymme för ett muntligt förfarande.

Kammarrätten finner, att resultatet av det utredningsarbete, som sålunda för närvarande pågår hos besvärssakkunniga, icke lämpligen bör föregripas genom att nu i särskild ordning till utredningen i hela dess vidd upp-

taga frågan om reglerna för handläggningen i kammarrätten av skattemål.

Kammarrätten har emellertid funnit sig böra i detta yttrande upptaga vissa i motionerna berörda detaljspörsmål.

Vad angår det i motionerna uttalade önskemålet därom, att vid meddelande av regler för handläggningen i kammarrätten av skattemål vikten av en aktiv processledning betonas, vill kammarrätten erinra om att möjligheter till processledning i kammarrätten redan finnas inrymda i den för kammarrätten gällande instruktionen. Så har skett dels genom den förut berörda, i 30 § av instruktionen intagna allmänna hänvisningen till rättegångsbalken, dels genom vissa särskilda föreskrifter i instruktionen. Sålunda föreskrives i 23 § andra stycket av instruktionen, att kammarrätten har att, där så anses erforderligt, i bland annat skattemål infordra förklaringar samt lämna vederbörande tillfälle att inkomma med påminnelser ävensom inhämta yttranden från ämbetsverk och myndigheter. Vidare äger jämlikt 25 § av instruktionen kammarrätten, därest i något på kammarrättens prövning beroende mål muntligt förhör finnes höra äga rum eller vittnens hörande vara av omständigheterna påkallat och förhöret ej lämpligen kan ske hos kammarrätten, förordna om förhörets hållande vid allmän underrätt i orien och i sådant avseende meddela erforderliga föreskrifter.

Beräffande de praktiska fördelar och olägenheter, vilka äro förenade med dessa olika former för komplettering på kammarrättens initiativ av utredning i på dess prövning beroende mål, och deras därav betingade användbarhet, tillåter sig kammarrätten hänvisa till vad som därom anförts i två särskilda av kammarrätten till riksdagens bevillningsutskott avgivna utlåtanden, det ena, av den 13 mars 1941, i anledning av de vid 1941 års riksdag väckta likalydande motionerna I: 30 och II: 43 och det andra, av den 20 mars 1950, i anledning av vissa vid 1950 års riksdag väckta motioner, nämligen bland andra de likalydande motionerna I: 236 och II: 290 samt motionen II: 286.

I dessa utlåtanden har kammarrätten framhållit, att skattemålen voro av den beskaffenhet, att vid deras handläggning i kammarrätten den skriftliga förhandlingsformen i regel utan tvivel vore den mest ändamålsenliga, men vitsordat, att mål kunde förekomma, i vilka de föreliggande omständigheterna voro sådana, att muntlig handläggning kunde vara ägnad att främja ett riktigt avgörande.

I fall, då kammarrätten funnit utredningen i skattemål vara på avgörande punkter ofullständig, har kammarrätten skriftligen genom kommunikation enligt 23 § av kammarrättens instruktion föranstaltat om kompletterande utredning, då kommunikation bedömts vara ägnad att leda till ett bättre underlag för målets avgörande. Tekniskt har detta kunnat ske på olika sätt. I vissa fall har i kammarrättens kommunikationsresolution direkt angivits, i vilka avseenden ytterligare utredning befunnits påkallad. I andra fall, i allmänhet sådana i vilka saken framställt som mera oklart och därför svårigheter mött att fullständigt uppräknat de olika kompletteringar, som kunde vara erforderliga, har i stället anlitats det förfarings sättet, att vid akten i det kommunicerade målet fogats en promemoria, i vilken angivits, i vilka avseenden utredningen framstode såsom oklar. Genom kommunikationsresolution har kammarrätten då endast berett tillfälle till förklaring eller påminnelser, med eller utan hänvisning till denna promemoria, allt efter omständigheterna. I de senare fallen framgår icke alltid av kammarrättens registratur, att sådant särskilt initiativ från kammarrättens sida tagits till kompletterande utredning. Av sådan anledning kan kammarrätten nu icke lämna någon siffermässig redogörelse för, i vilken utsträckning

så skett. Kammarrätten kan därom endast meddela, att kammarrätten i större utsträckning än vad förr ägde rum sett sig föranlåten att taga initiativ till utredning i skattemålen, vilket torde få ses som en naturlig följd av den alltmåra komplicerade beskaffenheten av de frågor, vilka underställas kammarrätten, och de därmed ökade svårigheterna för parterna att själva bedöma, i vilka avseenden utredning är erforderlig. I regel har sådant initiativ till utredning berett kammarrätten tillgång till ett mera fullständigt material, men har å andra sidan givetvis icke kunnat undgå att verka fördröjande på målens avgörande.

På grund av de olägenheter, varmed enligt vad som utvecklats i de tidigare åberopade utlåtandena den muntliga formen för införskaffande av utredning i skattemålen är behäftad, har denna utväg icke ansetts böra av kammarrätten anlitas, då med den skriftliga formen kunnat uppnås likvärdigt resultat. Sålunda har kammarrätten, som framhållits i det år 1950 avgivna utlåtandet, särskilt med hänsyn till de kostnader och den tidsspilan, som därigenom kunde påläggas framför allt de skattskyldiga, hittills icke funnit sig föranlåten att föranstalta om muntliga förhandlingar inför kammarrätten i andra fall, än då sådana påkallats av den skattskyldige. Olägenheterna för parterna av den muntliga formen för införskaffande av utredning synas mindre framträdande, då så sker i den ordning, varom förmåles i 25 § av kammarrättens instruktion. Emellertid tillkommer här en annan olägenhet, vilken kammarrätten redan i sitt förut åberopade remissutlåtande av år 1941 antytt, nämligen den att de allmänna underrätterna därigenom påläggas uppgifter inom ett område, som ligger utanför deras vanliga verksamhetsområde och därför ofta måste vara för dem i viss mån främmande. Inom kammarrätten har redan i samband med det remissutlåtande, som avgavs år 1941, diskuterats möjligheten av att överflytta denna uppgift från de allmänna underrätterna till prövningsnämnderna. Prövningsnämnderna torde få antagas besitta i större mått den praktiska erfarenhet på beskattningens område, vilken utgör en viktig förutsättning för att sådana förhör skola leda till därmed avsedda resultat. Då kammarrätten hittills avstått från att genom framläggande av direkt förslag därom taga initiativ till en sådan ändring av ordningen för förhörs hållande utom kammarrätten, som nu antytts, har detta i huvudsak berott på en viss tveksamhet rörande prövningsnämndernas förmåga att fylla denna uppgift med hänsyn till deras relativt svaga organisation. Sedan prövningsnämnderna numera genom de organisatoriska förändringar, vilka genomförts innevarande år, givits en mera domstolsmässig funktion, synes denna fråga ha kommit i ett nytt läge. Kammarrätten anser sig böra erinra om, att en ändring i nu antytt avseende i föreskrifterna om förhörs hållande utanför kammarrätten torde förutsätta ändring av bestämmelserna i taxeringsförordningen om prövningsnämnds arbetsuppgifter.

I de nu remitterade motionerna har erinrats om, att i propositionen nr 32 vid innevarande års riksdag framlagts förslag om ändring av taxeringsförordningen, innebärande inskränkning i rätten att hos Kungl. Maj:t fullfölja talan i vissa skattemål. Ett genomförande av denna inskränkning i fullföljdsrätten skulle ytterligare accentuera vikten av att i de mål, i vilka kammarrätten sålunda kunde komma att bli sista instans, i vart fall senast hos kammarrätten föreläge för ett materiellt riktigt avgörande erforderlig utredning och bevisning.

Uppenbart torde emellertid vara, att i den mån bristfälligheter föreligga i utredningen av skattemålen, dessa brister böra, såvitt möjligt, botas, redan innan målen föreläggas prövningsnämnden, så att denna erhåller till-

gång till det processmaterial, som är erforderligt för ett materiellt riktigt bedömande av föreliggande frågor. Förutom de uppenbara risker för ett materiellt oriktigt avgörande hos prövningsnämnden, som bristfälligheter härutinnan äro ägnade att medföra, är ett botande av dessa brister först hos kammarrätten och på dess initiativ förenat med vissa vanskligheter, därför att initiativ till sådan kompletterande utredning hos kammarrätten ofta kan tagas först vid en så sen tidpunkt, att det dåmera föreligger svårigheter att framskaffa utredning och bevisning i de hänseenden, vari sådan befinnes erforderlig.

Trots dessa uppenbara förhållanden förekommer det, att i skattemål, vilka överlämnats till kammarrätten, utredningen har befunnits på avgörande punkter ofullständig. I vad mån detta förhållande beror på bristande initiativ till utredning från de lokala taxeringsmyndigheternas sida och i vad mån anledningen därtill är bristande beredvillighet från de skattskyldigas sida att — även i av dem anhängiggjorda mål — förebriaga fullständig utredning rörande de omständigheter, vilka äro avgörande för målets utgång, undandraget sig ofta kammarrättens bedömande. Kammarrätten vill emellertid i detta sammanhang erinra om, att jämlikt stadgande i 97 § taxeringsförordningen genom prövningsnämnds kansli infortrade förklaringar eller yttranden över besvär över prövningsnämndens beslut skola i avskrift översändas till klaganden.

Kammarrätten vill även i detta sammanhang framhålla, att den beslutade ändring av taxeringsorganisationen i länen, vilken nu är under genomförande och syftar till en förstärkning av de lokala taxeringsmyndigheterna, kan förväntas komma att få gynnsamma verkningar även med avseende å utredningen i skattemålen.

I motionerna har vidare uttalats det önskemålet, att vid meddelande av regler för handläggningen i kammarrätten av skattemål garantier skapades för enhetlighet i rättstillämpningen.

Kammarrätten vill icke underlåta att i detta sammanhang framhålla beträffande lagtolkningen, att skattelagstiftningen icke, lika litet som lagstiftningen på andra områden, alltid har kunnat så utformas, att den i alla avseenden är fullt entydig. Kammarrätten, liksom de allmänna domstolarna, har att vid sin lagtolkning följa den praxis, som kommer till uttryck i den högsta instansens avgöranden. I den mån skattelagstiftningens rätta tolkning icke blivit sålunda genom praxis fastslagen, erbjuda sig inom kammarrätten större möjligheter, vilka även utnyttjas, att i frågor rörande lagtolkningen rådföra sig de olika divisionerna emellan, än vad fallet kan bliva beträffande de olika hovrätterna inbördes.

Vad därefter angår rättstillämpningen, innebär ju kammarrättens dömande verksamhet en tillämpning av den sålunda tolkade lagstiftningen på de olika rättstvister, vilka bringas under kammarrättens prövning, under beaktande av de för varje särskilt fall skiftande faktiska omständigheterna. Vad som i detta sammanhang enligt motionerna synes ha uppfattats som en icke enhetlig rättstillämpning, torde i själva verket i regel vara endast en naturlig följd av att i måhända skenbart likartade fall bedömningen på grund av faktiska olikheter i fråga om utredda och bevisade omständigheter måst utfalla olika.

Kammarrätten har, så långt det befunnits praktiskt möjligt, vidtagit anstalter för befordrande av en enhetlig rättstillämpning genom sammanförande av vissa skattemål, i vilka tvistefrågorna äro att hänföra till samma ämnesområde, till avgörande å en eller ett fåtal divisioner, genom konferering av likartade mål eller av mål, vilka eljest äga samband med varandra,

genom särskild registrering av avgöranden i mål, vilka kunna förväntas bli av intresse vid prövning av samma fråga i andra mål, samt genom vidtagande av andra likartade åtgärder. Även i fråga om rättstillämpningen föreligger givetvis hos kammarrätten den utnyttjade möjligheten att rådföra sig de olika divisionerna emellan.

Kammarrätten är av den uppfattningen, att de åtgärder vidtagits för främjande av en enhetlig rättstillämpning inom kammarrätten, som kunna ifrågakomma hos en på skilda avdelningar arbetande kollegial domstol och som med hänsyn till kammarrättens nuvarande arbetsbelastning och de villkor i övrigt, under vilka kammarrätten har att fullgöra sina arbetsuppgifter, rimligtvis kunna genomföras.

Kammarrätten kommer givetvis fortsättningsvis, liksom hittills, att med uppmärksamhet följa bland andra de frågor, i vilka särskilda önskemål uttalats i motionerna, och är beredd att taga initiativ till åtgärder för tillgodoseende av även dessa önskemål, i den mån sådana åtgärder kunna befinnas påkallade och möjliga att genomföra, utan att därigenom vållas för de rättssökande allvarligt dröjsmål vid fullgörande av kammarrättens arbetsuppgifter.

Kammarrättsrådet Lagergren avgav följande särskilda yttrande:

Jag finner mycket starka skäl tala för en översyn av skatteprocessen i de båda överinstanserna, kammarrätten och regeringsrätten. I ett av mig på uppdrag av statsrådet och chefen för inrikesdepartementet hållet föredrag inför rikets taxeringsintendenter den 11 och den 12 november 1957 ha hithörande problem belysts på ett flertal punkter. Jag får i detta sammanhang jämväl hänvisa till vissa tidskriftsartiklar såsom »Skatteprocessen och nya rättsgångsreformen» (Svensk skattetidning 1949 s. 175—194) samt »Om rättsgångskostnader i taxeringsmål» (samma tidskrift 1950 s. 204—208), vari jag angivit ett flertal spörsmål, som enligt min mening kräva sin snara lösning i lagstiftningsväg.

Då förberörda föredrag intagits i taxeringsintendentsmötets protokoll, vilket i stencilerat skick är tillgängligt inom finansdepartementet samt å riksdagens bevillningsutskotts kansli, begränsar jag mig att i förevarande sammanhang såsom eget yttrande återöppna innehållet i berörda föredrag.

Kammarrättsrådet Björne avgav följande särskilda yttrande:

Det av motionärerna gjorda uttalandet att förfarandet i kammarrätten i skattemål är i hög grad otidsenligt torde kunna betecknas såsom överdrivet. Avsaknaden av utförliga författningsregler om förfarandet har icke enbart varit av ondo. Därigenom har nämligen möjliggjorts att förfarandet inom ramen för den av statsmakterna beslutade organisationen kunnat utformas efter hand på sätt som befunnits mest ändamålsenligt. Framför allt bör beaktas, att förfarandet sådant det nu är för handen drager jämförelsevis ringa kostnader, både för skattskyldiga som ha att hos kammarrätten utföra sin talan och för statsverket som har att bära kostnaderna för kammarrättens verksamhet. Ett mera formbundet förfarande, vari dessutom ingår muntlighet i viss omfattning och en aktivare processledning, måste med nödvändighet draga högre kostnader än för närvarande såväl för målens handläggning som för talans utförande.

Emellertid föreligger oaktat vad nu anförts vissa skäl, vilka tala för en utredning i den riktning som i motionen antydes. Sålunda är — ehuru den skriftliga formen måste anses vara mest ändamålsenlig i det helt övervägan-

de antalet på kammarrättens prövning ankommande mål — omständigheterna i vissa mål sådana, att muntlig handläggning på kammarrättstadiet får anses önskvärd. I vissa fall vore det till fyllest, om kammarrätten hade möjlighet att — utan återförvisning av mål till prövningsnämnden — förordna om muntligt förhör i målet inför prövningsnämnden. I andra fall åter skulle ett tillfredsställande underlag för målens avgörande knappast kunna erhållas utan att kammarrätten hade möjlighet att hålla muntlig handläggning i parternas närvaro eller att förrätta syn. Formellt är kammarrätten visserligen redan nu befogad att vidtaga sistnämnda åtgärder, men för att de skola kunna begagnas måste vissa ekonomiska frågor lösas. Med hänsyn till de åligganden, som muntlig handläggning kan komma att medföra för de skattskyldiga, torde det för övrigt vara lämpligt att en reform i detta hänseende åtminstone i viss omfattning genomföres i författningsväg och ej enbart genom ändring av praxis.

Det av motionärerna framförda önskemålet om en aktivare processledning i skattemål från skattedomstols sida kan i vissa fall vara ändamålsenligt. Emellertid måste framhållas att en sådan processledning är synnerligen tidsödande och därför torde kräva utökning av organisationen. Den nuvarande är nämligen för kammarrättens vidkommande avpassad med hänsyn till att avgörandena som regel skola grundas på det av parterna självmant förebragta processmaterialet. Det får ej heller förbises, att en aktivare processledning från kammarrättens sida i och för sig är ägnad att medföra en automatisk ansvällning av kammarrättens arbetsuppgifter. Om parterna ställa in sig på att aktiv processledning regelbundet skall utövas av kammarrätten, torde nämligen parterna efter hand komma att i icke ringa omfattning underlåta att självmant förebringa utredning i förlitande på att sådan skall införas av kammarrätten. Införande av vissa författningsregler i förevarande hänseende torde emellertid vara av värde för såväl parterna som kammarrätten. Utformningen av sådana regler måste emellertid ingående övervägas.

Förutom de av motionärerna anförda allmänt processrättsliga synpunkterna kunna två speciella skäl anföras för att besvärsförfarandet i skattemål — till den del detsamma avser senare led än handläggningen hos prövningsnämnd — nu upptages till behandling. Dels avses kammarrätten regelmässigt skola bli sista instans i ett avsevärt antal skattemål. Detta måste få återverkningar i åtskilliga hänseenden. Dels har besvärsförfarandet hos prövningsnämnd — liksom det grundläggande taxeringsförfarandet i första instans — med tillämpning från och med år 1958 omdanats, i vissa hänseenden på ett genomgripande sätt.

Det synes med hänsyn till sistnämnda omständighet naturligt att jämväl de senare leden av skatteprocessen upptagas till behandling. Självfallet bör därvid, såsom motionärerna jämväl framhållit, skatteprocessen genom samtliga instanser betraktas såsom en enhet och ses i sitt sammanhang. Härav följer emellertid, att den av motionärerna ifrågasatta utredningen — om den anses böra komma till stånd — icke bör begränsas till förfarandet hos kammarrätten. Även förfarandet i den högsta instansen bör beaktas vid utredningen, inte minst med hänsyn till de återverkningar, som förfarandet i den högsta instansen självfallet har på de lägre instansernas verksamhet.

Besvärssakkunniga

I motionerna hemställs om utredning om antagande av lagregler angående ett förbättrat förfarande i kammarrätten vid handläggning av skattemål. En första fråga, till vilken ställning bör tagas, är den, på vad sätt proces-

sen i kammarrätten bör vara reglerad. I huvudsak stå två vägar öppna: antingen kunna — såsom led i utformningen av en specialprocess på ett särskilt förvaltningsområde — regler givas även om förfarandet hos kammarrätten, eller ock kan processen i kammarrätten underkastas en generell reglering. I den mån specialprocesser reglerats i gällande rätt, har i allmänhet förfarandet i kammarrätten lämnats utanför. För gällande rätts del har sålunda i huvudsak den senare av de två nyssnämnda vägarna valts. Besvärssakkunniga ha i olika sammanhang — senast i sitt betänkande om förfarandet vid konsumtionsbeskattning, SOU 1957: 50 s. 113 — uttalat som sin uppfattning, att förfarandet i regeringsrätten regelmässigt icke bör bindas vid föreskrifter i speciallagstiftning. Även i fråga om kammarrätten anse besvärssakkunniga, att förfarandet i princip bör regleras generellt. Vad särskilt angår de speciella krav, som på olika förvaltningsområden kunna ställas på kammarrätten beträffande dess möjligheter att verkställa utredning, böra dessa tillgodoses på så sätt, att kammarrätten generellt tillägges samma utredning befogenheter, vilka tillkommit den myndighet som tidigare prövat saken. De sakkunniga kunna härvidlag hänvisa till de allmänna överväganden i ämnet, som de redovisat i nyssnämnda betänkande s. 186.

Med hänsyn till kammarrättens ställning såsom en från förvaltningen i övrigt fristående domstol bör den allmänna regleringen av processen ske i en lag, icke såsom nu är fallet, i en administrativ författning (instruktionen för kammarrätten).

Av besvärssakkunnigas nu redovisade inställning till frågan om processen i kammarrätten följer, att besvärssakkunniga icke vilja förorda en utredning angående regler om en speciell skatteprocess i kammarrätten.

I de sakkunnigas uppdrag ingår att utreda frågan om en allmän lagstiftning rörande processen i såväl kammarrätten som andra administrativa domstolar. Icke heller en särskild utredning om en generell reglering av processen i kammarrätten bör vid sådant förhållande lämpligen nu företagas. Då besvärssakkunnigas arbete emellertid kan väntas giva resultat först på något längre sikt, böra, i den mån mera omedelbart behov föreligger av partiella reformer, sådana reformer icke anstå i avvaktan å resultatet av besvärssakkunnigas utredning.

De sakkunniga ha utgått från att regleringen av processen i kammarrätten, liksom i regeringsrätten, skall vara generell men förutsatt att vid sidan av de allmänna reglerna behov kan finnas av specialregler. Så är fallet inom civilprocessen, där t. ex. 15 kap. GB och 20 kap. FB innehålla speciella processregler, som komplettera de allmänna reglerna i RB. Än oftare torde behov av specialregler föreligga inom förvaltningsprocessen. Vissa sådana specialregler för skatteprocessen i regeringsrätten och kammarrätten finnas redan i XIII kap. TaxF. De sakkunniga ha icke fattat sitt utredningsuppdrag så att de skola verkställa undersökningar å olika förvaltningsområden angående behovet av dylika specialregler vid sidan av de allmänna regler, som de komma att föreslå. Sådana frågor böra utredas i särskild ordning. Besvärssakkunniga vilja i detta sammanhang erinra om att de vid flera tillfällen — senast i sitt yttrande över betänkandet med förslag till fullföljdsbegränsning i taxeringsmål — framhållit såsom angeläget, att taxeringsförfarandet lages upp till samlat bedömande (KPr 32/1958 s. 29). De sakkunniga uttalade vidare vid samma tillfälle, att om vid en sådan utredning angående taxeringsprocessen i samtliga instanser ur taxeringssynpunkt specialregler om förfarandet i regeringsrätten befinnas erforderliga, sådana kunna införas i taxeringslagstiftningen (nämnda KPr s. 71). De sakkunniga

hålla fortfarande före, att en samlad översyn över taxeringsprocessen i dess helhet är erforderlig, varigenom bl. a. skulle kunna klarläggas vilka de specialregler äro, som kunna behövas för förfarandet i skattemål hos regeringsrätten och kammarrätten.

Besvärssakkunniga komma i det följande att till behandling upptaga de konkreta spörsmål angående processen i kammarrätten, som omnämnts i motionerna, och angiva, huruvida enligt deras mening sådana omedelbara behov av partiella reformer äro för handen i berörda avseenden, att de böra genomföras utan att besvärssakkunnigas utredningsresultat inväntas. Av de i motionerna nämnda spörsmålen äro frågorna om aktiv processledning och muntlighet de viktigaste. Nämnda frågor ha redan tidigare varit föremål för riksdagens bedömande (bevillningsutskottets betänkande nr 24/1941, där båda frågorna voro före, och betänkande nr 46/1950, där endast frågan om muntlighet var uppe).

Frågan om aktiv processledning har stor principiell och praktisk betydelse. För att göra dess innebörd klar för sig torde man böra utgå från vad som är allmänna såväl som administrativa domstolars funktion i samhället. Denna torde enklast kunna beskrivas så att en domstol skall skipa rätt, d. v. s. avgöra tvister och andra saker på ett sätt, som står i överensstämmelse med gällande författningar och tillika är materiellt riktigt. Resultatet är avhängigt icke bara av domstolsledamöternas kunskap om gällande rätt och förmåga att tillämpa denna kunskap utan även av det skick i vilket målet befinner sig då det avgöres av domstolen. Ju fullständigare utredningen är, desto större säkerhet vinnes för att domstolen kommer fram till ett materiellt riktigt resultat. Mot bakgrunden av vad nu sagts ter det sig naturligt att en domstol för att rätt kunna fullgöra sin uppgift tager aktiv del i utredningen. Av praktiska och statsfinansiella skäl kan utredningsskyldighet emellertid icke åläggas domstolarna i alla mål. Även om det är en samhällsuppgift att tillhandahålla domstolar för slitande av tvister mellan enskilda, kan det sålunda i princip icke komma i fråga att det allmänna skall påtaga sig kostnaderna för och besväret med utredningen i dispositiva tvistemål. Ett visst allmänt intresse föreligger emellertid även här av att domstolarna skola kunna ingripa i utredningen så att de ej bliva verktyg i händerna på durkdrivna parter eller eljest nödsakade att döma på alltför ensidigt eller bristfälligt material. I andra mål åter där ett mera utpräglat allmänt intresse av att resultatet blir objektivt riktigt framträder är en mer eller mindre vittgående utredningsskyldighet ålagd domstolarna. I 35:6 RB har den lösningen valts att parterna ålagts att sörja för bevisningen men att rätten tillagts befogenhet att, om det finnes erforderligt, självmant föranstalta om bevisning. Av motiven framgår att man tänkt sig att utredning ex officio skall vidtagas framför allt i indispositiva tvistemål och i mål om brott, som hör under allmänt åtal. I andra mål, där det allmänna intresset av utredningens fullständighet icke på samma sätt gör sig gällande, anses domstolen böra vara mera restriktiv och lagen stadgar till och med förbud mot föranstaltande av viss utredning ex officio.

I fråga om skattemålen är intresset av att objektivt riktiga resultat nås uppenbart. I TaxF finnes till och med ett särskilt stadgande, som ger uttryck för denna princip. Sålunda föreskrives i 1 § TaxF att vid taxering skall iakttagas, att de enskilda taxeringarna bliva överensstämmande med skatteförfattningarna samt i möjligaste mätto likformiga och rättvisa. Bestämmelsen äger tillämpning även vid den prövning av taxeringar som äger rum i ett besvärsmål i kammarrätten eller regeringsrätten. Den får sägas vara ett typiskt uttryck för den anda som besjälade 1956 års taxeringsre-

form. Denna karakteriserades nämligen av en strävan att utforma förfarandet så att materiellt riktiga resultat skola kunna uppnås. Någon tvekan om att ett betydande ansvar åvilar skattedomstolarna för utredningen i besvärsmålen torde därför icke kunna råda.

Den kontradiktoriska utformningen av förfarandet i skattemål är ett medel för att få till stånd en allsidig utredning i målen, innan de komma under kammarrättens bedömande. Enligt 77 § TaxF åligger det taxeringsintendenten att vid besvär eller yttrande, som avgives över besvär, foga tillgänglig utredning. Det är icke uttryckligen stadgat men ligger i sakens natur att taxeringsintendenten i sitt yttrande skall bemöta den skattskyldiges argumentering samt om han anser, att den skattskyldige icke styrkt sin talan, ange vad som han anser vara icke styrkt. Med hänsyn till den allmänna uppgift han har att verka för att taxeringarna bli likformiga och rättvisa är det naturligt, att han ibland också anger på vad sätt den skattskyldige enligt hans mening bör styrka sin talan. Det kan icke anses till fyllest om taxeringsintendenten blott helt allmänt anför att den skattskyldige icke förebragt utredning, som kan föranleda ändring.

Av grundläggande betydelse för säkerställandet av en tillförlitlig utredning är att kommunikationsprincipen upprätthålles. Varje handling, som är av betydelse för utgången i ett mål, bör därför kommuniceras med part. Har handlingen ingivits av part och har denne icke själv delgivit densamma med sin motpart, bör kammarrätten ex officio föranstalta om sådan kommunikation. Kommunikation bör ske helt rutinmässigt. Kommunikationen tjänar utredningsintresset så till vida att part oftast, om innehållet i motpartens skrift giver anledning därtill, inkommer med ytterligare utredning till stöd för sin talan.

I åtskilliga lägen är det emellertid icke tillräckligt för utredningen med rent rutinmässig kommunikation. Därutöver kunna aktiva åtgärder från kammarrättens sida erfordras. Det kan t. ex. inträffa, att endera eller båda parter missuppfattat de materiella reglernas innebörd och till följd härav underlåta att utreda relevanta omständigheter eller eljest ej rätt förstå i vilka hänseenden utredning bör lämnas. Ej minst i sådana lägen är det påkallat, att kammarrätten tager initiativet till ett fullständigt utredning. Självklart gör sig denna synpunkt särskilt gällande, då part ej har sakkunnigt biträde. Kammarrätten kan sörja för utredningens fullständigt genom att infordra förklaring från part, inhämta yttrande från sakkunnig myndighet eller organisation, föranstalta om muntligt förhör med part eller vittnesförhör med enligt TaxF uppgiftspliktig person, begära granskning av den skattskyldiges räkenskaper m. m.

I den mån kammarrätten enligt nuvarande ordning inhämtar utredning från skattskyldig, sker det i regel på så sätt att kammarrätten i skrivelse anmodar den skattskyldige att inkomma med förklaring i vissa i skrivelsen eller i vid skrivelsen fogad promemoria angivna avseenden. Tillvägagångssättet synes lämpligt. Utredning inhämtas emellertid för närvarande från skattskyldig blott i ett ringa antal mål. Besvärssakkunniga återkomma nedan till frågan om muntligt förhör med part.

Några principiella betänkligheter kunna icke möta mot att kammarrätten inhämtar yttranden från sakkunniga myndigheter eller organisationer. Vid sidan av formliga remisser kunna erforderliga uppgifter ofta erhållas under hand genom att föredraganden i målet träder i kontakt med myndigheten eller organisationen. Även i nämnda avseenden torde kammarrätten nu iakttaga alltför stor återhållsamhet.

I och för sig böra några hinder icke heller möta mot att kammarrätten

på eget initiativ föranstaltar om bokföringsgranskning och vittnesförhör. Sådana åtgärder från kammarrättens sida lära icke förekomma för närvarande. Med hänsyn till åtgärdernas ingripande karaktär torde de böra vidtagas endast om starka skäl föreligga.

Enligt 23 § instruktionen för kammarrätten har kammarrätten, där så anses erforderligt, att infordra förklaringar samt lämna vederbörande tillfälle att inkomma med påminnelser ävensom inhämta yttranden från ämbetsverk och myndigheter. Beslut härom må å kammarrättens vägnar meddelas av ordföranden å den division, till vilken föredraganden hör, i närvaro av föredraganden. Enskild ledamot äger alltså i princip icke själv vidtaga åtgärd för kommunikation eller fullständigande av utredning. Beslut av ordförande förekommer för närvarande i regel allenast för den form av processledande verksamhet, som består i kommunikation av yttranden mellan parterna. I den mån materiell processledning i form av inhämtande av kompletterande uppgifter från parter förekommer, fattas beslut därom i regel å dömande avdelning. All kommunikation och fullständigande av utredning sker genom förmedling av länsstyrelse eller överståthållarämbetet. Kammarrätten vänder sig aldrig direkt till part. Den nu beskrivna ordningen synes icke rationell. Det torde böra undersökas om icke efter förebild av arbetsformerna i hovrätt enskild ledamot kan tillerkännas rätt att åtminstone i uppenbara fall själv ombesörja såväl vanlig enkel kommunikation som mera kvalificerad processledning och om han icke därvid liksom ledamot i hovrätt skulle kunna tillhandahållas biträde av underordnad juristpersonal. Vidare torde böra övervägas om icke kammarrätten skulle kunna vända sig direkt till part utan förmedling av länsstyrelse eller överståthållarämbetet.

Kammarrätten anförde i yttrande till bevillningsutskottet vid 1941 års riksdag bl. a. att en mera utvidgad skriftlig procedur, inledd och genomförd av kammarrätten, förutsätter ökad tidsutdräkt med målens avgörande och ytterligare arbetsbelastning, och bevillningsutskottet fann i likhet med kammarrätten, att dåvarande organisation och arbetsförhållanden icke medgäve, att vidgad skriftlig procedur gäves större utrymme i beskattningsmålen än som redan vore fallet. Därmed fick frågan falla. Någon lättnad i kammarrättens arbetsbörda, som skulle kunnat lämna utrymme för kraftigare processledning, har icke inträtt sedan 1941, utan balansen av mål har tvärtom ökat. Man torde kunna utgå från att, även om reglerna om fullständigande av utredning rationaliseras, en konsekvent tillämpning av principen om aktiv processledning i kammarrätten — om ock själva dömandet blir lättare genom en bättre utredning — kommer att medföra viss ökad arbetsbelastning för domstolens ledamöter. Man bör emellertid icke fördenskill liksom 1941 låta frågan falla. Läget är numera förändrat. Det är framför allt två omständigheter som medverka härtill. Den ena är 1956 års taxeringsreform, genom vilken såsom ovan framhållits det ansvar för utredningen, som åvilar kammarrätten, framhävt på ett helt annat sätt än förut. Den andra är den fullföljdsbegränsning, som föreslås beträffande överklagande av kammarrättens utslag och som, om den genomföres, föranleder att vida större krav måste ställas på processen i kammarrätten än enligt nuvarande ordning. Det vore ur rättssäkerhetssynpunkt synnerligen betänkligt om fullföljdsbegränsning infördes i taxeringsmål utan att åtgärder samtidigt vidtoges för att i möjligaste mån eliminera de risker för felbedömningar, som ha sin grund i att utredningsmaterialet är bristfälligt hos den som sista instans dömande kammarrätten.

Ett genomförande av principen om aktiv processledning hos kammarrät-

ten kräver icke ändring av några processuella regler. Vad som kräves är en modernisering av kammarrättens organisation och arbetsformer syftande till att göra det praktiskt möjligt för kammarrätten att bedriva en sådan processledning utan att dess avverkningskapacitet minskas i någon betydande mån. I detta sammanhang torde även böra beaktas, att garantier böra skapas för att kammarrätten i alla mål får en så kvalificerad sammanfattning som kan krävas beträffande en i sista instans dömande domstol.

Enligt 25 § instruktionen för kammarrätten må kammarrätten hålla muntligt förhör med part eller vittnen eller, om sådant ej lämpligen kan ske hos kammarrätten, förordna om förhör vid allmän underrätt i orten. Regler saknas däremot om kostnad för sådant förhör. Kammarrätten saknar sålunda möjlighet att av allmänna medel tillerkänna vittnen, som kallats till förhör, ersättning för havda kostnader.

Reglerna om muntligt förhör i mål hos kammarrätten ha stannat å papperet. Endast vid ett tillfälle — år 1949 — har sådant förhör ägt rum. En av anledningarna är uppenbarligen att reglerna icke äro rationellt utformade. Besvärssakkunniga ha nyligen haft att taga ställning till anordnande av muntligt förfarande i skattemål hos en central myndighet. De sakkunniga ha sålunda i sitt förut omförmälda betänkande om förfarandet vid konsumtionsbeskattning föreslagit regler om muntligt förhör hos generaltullstyrelsen.

För att begränsa de olägenheter för enskild part boende långt från Stockholm, vilka föranledas av att styrelsen har sitt säte i denna stad, förutsättes att förhör skall kunna hållas på plats, där parten vistas, eller i närheten därav. Möjligheterna att hålla förhör utanför Stockholm skola vidare underlättas genom en föreslagen bestämmelse att styrelsen vid förhör må bestå av allenast en ledamot. Det torde böra övervägas huruvida icke en liknande ordning skulle kunna tänkas även för kammarrättens del. Besvärssakkunniga vilja vidare erinra om att i 84 § TaxF regler införts om ersättning av allmänna medel till den som i annan egenskap än part eller ställföreträdare för part efter kallelse av prövningsnämnden inställt sig till muntlig förhandling hos denna nämnd. Det torde böra övervägas, om icke motsvarande regler kunna införas för kammarrätten i avbidan på allmänna regler i ämnet.

Anordnande av förhör medför regelmässigt tidsspillan, kostnader och besvär för såväl de enskilda som för myndigheten. Det torde därför böra krävas starka skäl för att förhör anordnas. Att muntligt förhör kan vara av synnerligt värde för utredningen även i kammarrätten torde icke böra betvivlas. Antalet förhör om året torde dock icke bli så stort att det nämnvärt behöver inverka på kammarrättens arbetsbelastning. Det torde även vara praktiskt om efter förebild av hovrätt målen i kammarrätten uppdelades länsvis mellan divisionerna enligt en särskild cirkulationsordning.

I motionerna framhålles även att garantier böra skapas för enhetlighet i rättstillämpningen i kammarrätten. I instruktionen för kammarrätten finnas regler, som innefatta sådana garantier i fråga om mål, i vilka kammarrätten dömer som sista instans. Det torde böra undersökas huruvida icke införande av fullföljdsbegränsning i taxeringsmål kommer att medföra behov av sådana garantier även för taxeringsmålens del.

Sammanfattningsvis vilja besvärssakkunniga uttala, att de icke kunna tillstyrka tillsättandet av en särskild kommitté för utredning av förfarandet hos kammarrätten vare sig i mål i allmänhet eller i taxeringsmål i synnerhet. Besvärssakkunniga erinra vidare om att de anse en samlad översyn över hela taxeringsprocessen påkallad. Införande av fullföljdsbegränsning aktualiserar emellertid på ett särskilt sätt vissa reformbehov. Med avhjälp

pandet härav bör icke anstå vare sig till dess besvärssakkunnigas allmänna utredning är färdig eller till dess en utredning om taxeringsprocessen i dess helhet givit resultat. Dessa behov torde i stället kunna provisoriskt tillgodoses genom partiella reformer. Förslag härom torde kunna utarbetas av finansdepartementet i samråd med kammarrätten. Omfattningen av de författningsändringar, som i detta sammanhang kunna bli erforderliga, kunna besvärssakkunniga icke överblicka på nuvarande stadium.